

УДК 746.684.7

Сигида Г. А.¹, Рижов Д. В.²

¹ старш. викл. ЗНТУ

² студ. гр. ФЕУ-318 ЗНТУ

ВІД ЛУГАНСЬКА ДО ЛЬВОВА – ОСОБЛИВОСТІ ВИШИВАНОК КОЖНОГО РЕГІОНУ

Для українця вишиванка – не просто одяг. Це щось дуже особливе: особисте, рідне, святе. Вишивка – як символ, який зберігає його коріння, ідентичність, розуміння себе. Це наша історія: міфологія, релігія, давнє мистецтво наших предків, душа нашого народу. Та більше того, у вишивці зашифровано наш генетичний код. Проаналізувавши старовинні та сучасні зразки вишивок, можна умовно скласти своєрідний атлас регіонів України за типовими для них візерунками, орнаментами і символами, техніками і кольорами. І хоча чітких меж використання певної техніки вишивки ніколи не було (бо люди, спілкуючись, передавали, навчали одне-одного особливостям ремесла свого краю) та все ж спробуємо виокремити ті головні

рис, які відрізняли кожен регіон від іншого. Для прикладів візьмемо по одній східній, західній, центральній області та наш рідний край.

Луганська область. Відомо, що вишиванки східного регіону мають переважно рослинні орнаменти. Особливістю луганських вишивок є поліхромні візерунки, виконані хрестиком, грубою ниткою, завдяки чому створюється враження рельєфності. Традиційним є поєднання різних за фактурою ниток, що також додає рельєфності візерунку. Тут здавна вишивали хрестом і гладдю. Вміння вишивати на Луганщині передавалось із покоління в покоління. Цікаво, що народному ремеслу навчали дівчаток вже дошкільного віку. Бо, за традицією, на день сватання у юнки мало бути не менше 12-ти вишитих рушників.

Запорізька область. Відомою на всю Україну була чоловіча так звана чумацька сорочка – з широкими рукавами, де вишивкою оздоблювався лише комір. (Цікаво, що такий рукав служив своєрідним прапором для подачі сигналу при переправі через дніпровські пороги). Чумацькі сорочки завжди добірно вишивалися. Комір здебільшого — лиштвою, пазуха — вирізуванням, а рукава вирізуванням з лиштвою. У Запорізькій області використовували всі основні геометричні фігури та їхні поєднання: кола (символи сонця) в середині яких розміщуються розетки, складені з ромбів; ромби можуть бути однією фігурою та поділені на частини, також з крапками посередині.

Полтавська область. Для Полтавської вишивки характерна ніжна кольорова гама, пастельні тони. Найчастіше це вишиття білим по білому геометричних орнаментів (у народі асоціювалось із морозними візерунками), а також поєднання їх з рослинними. Щоб підсилити ефект – додавали нитки попелястих кольорів. Кажуть, саме полтавська вишивка є найскладнішою із усіх українських. «Рідною» для полтавчанок здавна була техніка лічильної гладі (лиштва). Наприклад, жіночу полтавську вишиванку можна впізнати за дуже багатим, складним, та водночас ніжним за кольорами, «тонким» оздобленням рукавів.

Хмельницька область. В орнаментах подільських вишивок переважає один колір — чорний з великим або меншим украленням червоного, синього, жовтого або зеленого. Найпоширеніші одноколірні (червоні і чорні) вишиванки, рідше — дво — і триколірні. Для Хмельниччини характерною була техніка вирізування. Геометричний орнамент із простих прямих, скісних, ламаних, зубчатих ліній. Строго геометрична низь.

Чернівецька область. Найдавніші зразки вишивок, знайдені у цьому краї, були виконані одним кольором. Зооморфні мотиви вишивали білою гладдю чи дрібним хрестом, штаповкою, крученим швом. Використовували навіть срібні та золоті нитки, бісер, шовк, вовна, металеві блискітки. Характерна вишивка Заставнівського району – це поперечні смуги (2-7)

дрібних геометричних елементів. Поширені жовті та світло-зелені кольори. У Кіцманському районі вишивали досить великі рослинні візерунки, зокрема букети руж; зустрічалися також птахи.

Отже, життя народу в певному середовищі, його побут, звичаї, навколишня природа, навики праці, критерії розуміння краси, вплив сусідніх прикордонних культур спричинили відмінності у вишиванні в окремих осередках, районах, селах. Вишивка — еталонна ознака у визначенні етнографічних зон. Народ наш прожив складне історичне життя повне боротьби і неспокою. Все це не сприяло збереженню чисто національних прикмет по всій території України. Найбільше відмінностей у прикордонних районах — вплив сусідів, а найменше у центральних місцевостях, де національних прикмет збереглося найбільше. Таким чином: Київщина, Полтавщина, Чернігівщина є частиною України, яка найменше відчула на собі зовнішні впливи. Ця частина української землі впродовж історичного життя мала найдовший період самостійного культурного розвитку. На цій території всі види національного мистецтва розвивалися найкраще та з найменшим впливом чужих культур. Всі ж прикордонні території – Полісся, Волинь, Лемківщина, Бойківщина, Гуцульщина, Буковина – мають свій народний одяг місцевий або регіональний. Більше ніж сто років тому червоний колір поєднували з темно-синім, чорний майже не використовувався. Перша причина: специфіка домашнього фарбування ниток ягодами або листям. Друга причина: вірування наших предків. Адже поєднання червоного і синього отожднювали зі стихіями води та вогню – боротьба та єдність різних начал. Зелений колір співвідносять з рослинністю та молодістю, весняним відродженням природи. Білий колір є основою та першопочатком, адже з його дисперсії утворюються сім кольорів веселки. Тому і вишиття білим по білому символізує духовну та фізичну чистоту, а також енергію творіння. Квіткові мотиви у червоно-чорній гаммі – ця вишивка прийшла на територію України відносно пізно – в кінці 19 століття, але через яскравість кольорів і легкість виконання швидко замінила собою старовинні техніки та орнаменти. Кожний регіон України має неповторні особливості народної вишивки, що відображаються не лише у техніці вишивання, а й у символіці. Орнаментика грала роль не тільки художнього оздоблення, а й несла в собі сакральне значення. Серед усього розмаїття орнаментів найпоширенішими є: геометричний, рослинний, зооморфний та антропоморфний.

Вишиванка – символ, який єднає українців незалежно від мови, якою вони спілкуються, віросповідання чи політичних поглядів. Святкування Дня вишиванки (3-й четвер травня) – захід, основною метою якого є демонстрація єдності українців. Вишиванка – національна святиня, бо символізує собою і несе у собі духовне багатство та високу мудрість.